

4. Когут Н.Д. Перспективи подальшого реформування судової системи України. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 186–191.
5. Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2024 роках. URL : <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1467&page=1>
6. Костенко І.В., Огієвич С.М. Теоретико-правовий аналіз прогалин у реформуванні системи органів прокуратури. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 191–194.
7. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки : указ Президента України від 11 трав. 2023 р. № 273/2023. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/2732023-46733>

Хізанов Олексій,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Демиденко Володимир Олексійович,
професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

МУНІЦИПАЛЬНА АВТОНОМІЯ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД: ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З ПРИНЦИПАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ХАРТІЇ

Муніципальна автономія виступає ключовою умовою сталого розвитку громад, оскільки саме вона створює інституційну та правову основу для забезпечення балансу між інтересами держави й місцевого населення. В Україні цей принцип отримав значне підкріплення в процесі децентралізації, коли громади стали суб'єктами реального самоврядування, отримали власні повноваження та ресурси для здійснення соціально-економічних змін. Однак сам по собі лише формальний розподіл повноважень не гарантує сталого розвитку, якщо не підкріплений реальною фінансовою та організаційною автономією. Європейська хартія місцевого самоврядування, до якої приєдналася Україна, визначає основні стандарти автономії, орієнтуючи країни-учасниці на демократичну модель самоврядування, де громади є не адміністративними підрозділами держави, а самостійними публічно-правовими суб'єктами.

Одним із ключових принципів Хартії є положення про широку компетенцію органів місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах закону [1]. У сучасній Україні, попри поступову

гармонізацію із цими стандартами, наявні суттєві розбіжності між декларованими та фактичними можливостями громад. Українське законодавство закріплює принцип муніципальної автономії в Конституції та Законі «Про місцеве самоврядування в Україні», а також у новому Законі «Про публічну владу на місцях», що має вступити в силу після завершення воєнного стану. Діючий закон передбачає обов'язковість затвердження статутів територіальних громад, процедури залучення мешканців до планування місцевого розвитку, розширює інструментарій прямої демократії, що є важливим для відповідності європейським стандартам. Водночас, низка положень ще вимагають суттєвого доопрацювання — зокрема, щодо фінансової самостійності, адміністративного контролю та реальної участі громадян у прийнятті рішень [2][3][4].

Фінансова автономія залишається найвразливішим аспектом українського самоврядування. На практиці більшість громад залежить від трансфертів із державного бюджету, а власні доходи складають незначну частку місцевих бюджетів. Це прямо суперечить вимогам Хартії, яка передбачає адекватне забезпечення місцевих влад фінансовими ресурсами, достатніми для виконання їхніх повноважень. Державна система розподілу податків і трансфертів часто є недостатньо прозорою і не гарантує фінансової стабільності для громад [5]. Для гармонізації з принципами Хартії необхідно закріпити більшу частину доходів (зокрема, податку на доходи фізичних осіб та місцевих податків) безпосередньо за громадами, а також впровадити чіткі формули розрахунку державних дотацій із врахуванням реальних потреб і функцій громад. Це дозволить муніципалітетам не тільки планувати довгострокові стратегії розвитку, а й оперативно реагувати на місцеві виклики, інвестувати у соціальну сферу, інфраструктуру та екологічні проекти.

Дуже важливо, що гармонізація із європейськими стандартами місцевого самоврядування означає не лише закріплення формальних процедур і повноважень, а й зміну моделі взаємодії між державою та місцевою владою. Сучасна практика європейських країн доводить, що ключовим чинником ефективної муніципальної автономії є партнерство, засноване на довірі й рівноправному діалозі. Важливе місце у Хартії займає принцип субсидіарності - розподіл повноважень здійснюється так, щоб рішення приймалися на максимально близькому до громадянина рівні. Україна вже імплементує подібні підходи, але ще необхідно суттєво посилити роль місцевої ініціативи, спростити процедури делегування повноважень, уникати надмірного втручання органів державної влади у вирішення питань місцевого значення [6]. Ефективна децентралізація також вимагає підвищення спроможності місцевих рад і виконавчих органів, запровадження електронного врядування, забезпечення відкритості та прозорості у розподілі ресурсів.

Варто відзначити й значний поступ у демократизації місцевого управління: введено обов'язковість публічних консультацій, громадських слухань, електронних петицій, що розширює можливості участі громадян у прийнятті рішень [7, с. 167–170]. Останні законодавчі зміни закріпили права внутрішньо переміщених осіб на участь у місцевому самоврядуванні, що

відповідає принципу недискримінації і відображає сучасні виклики війни. Український досвід децентралізації вже сьогодні визнається в Європі як один із найуспішніших, проте для повної відповідності Хартії необхідна подальша гармонізація: зокрема, щодо прозорості бюджетного процесу, створення сприятливих умов для міжмуніципального співробітництва, забезпечення судового захисту автономії громад.

Порівняльний аналіз із досвідом інших країн Центральної та Східної Європи (Польща, Словаччина, Литва) показує, що ефективна гармонізація національного законодавства з принципами Європейської хартії місцевого самоврядування дозволила цим державам досягти високих стандартів муніципальної демократії та сталого розвитку. Там було запроваджено реальне бюджетне самоврядування, розширено перелік власних повноважень громад, створено ефективні системи контролю і моніторингу. Україна може використати ці напрацювання, модернізувавши механізми управління майном, впровадивши стандарти екологічної та соціальної відповідальності, розширивши можливості для залучення громадян до контролю за рішеннями місцевої влади.

У перспективі вдосконалення українського місцевого самоврядування доцільно закріпити на рівні Конституції більш чіткі гарантії автономії громад, розширити сферу компетенції органів місцевого самоврядування, передбачити реальні механізми оскарження рішень державних органів, що обмежують права громад. Необхідно законодавчо визначити джерела наповнення місцевих бюджетів і забезпечити ефективне функціонування незалежних органів аудиту для прозорості місцевих фінансів. Також варто впровадити механізми підтримки міжмуніципальної співпраці та інституціоналізувати участь громадян в управлінні через дорадчі органи, громадські ради, молодіжні та екологічні ініціативи [8].

Впровадження цих змін забезпечить не тільки гармонізацію українського місцевого самоврядування з європейськими стандартами, а й створить передумови для довгострокового сталого розвитку громад, зростання їхньої конкурентоспроможності, залучення інвестицій та зміцнення соціальної єдності в суспільстві. Таким чином, муніципальна автономія в її європейському розумінні – це не лише правовий інструмент самоврядування, а й рушійна сила модернізації всієї країни.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 06.06.2025).
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 06.06.2025).
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо народовладдя на рівні місцевого самоврядування» № 3703-ІХ від 09.05.2024. –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3703-IX> (дата звернення: 06.06.2025).

4. Закон України «Про публічну владу на місцях» (проект). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/41752> (дата звернення: 06.06.2025).

5. Інститут громадянського суспільства. Висновок щодо відповідності національного законодавства України положенням Європейської хартії місцевого самоврядування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.csi.org.ua/publications/ekspertnyj-vysnovok-shhodo-vidpovidno/> (дата звернення: 06.06.2025).

6. Офіційний сайт Ради Європи (Офіс у Києві). «Сталий розвиток України повинен ґрунтуватися на принципах місцевого самоврядування». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/sustainable-development-of-ukraine-must-be-grounded-on-local-self-government-principles> (дата звернення: 06.06.2025).

7. Кравченко І.О., Роговенко О.В. Щодо забезпечення сталого розвитку місцевого самоврядування: баланс аспектів. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія «Юридична». Вип. 37. 2023. С. 167–174.

8. Мережа UPLAN. Місцеве самоврядування та реформа децентралізації в умовах війни: підсумки серпня–вересня 2022. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uplan.org.ua/analytics/mistseve-samovriaduvannia-ta-reforma-detsentralizatsii-v-umovakh-viiny-pidsumky-serpnia-veresnia/> (дата звернення: 06.06.2025).

Циганов Олег Григорович,

в.о. провідного наукового співробітника відділу науково-правових експертиз Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України, доктор юридичних наук, доцент

ЮРИДИЧНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ БЕЗПЕКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Конституціоналізм являє собою публічно-правову систему організації сучасного суспільства на основі права, демократії та утвердження конституційно-правової свободи людини. Метою цієї системи, як наголошує А. Р. Крусян, є обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав, свобод та інтересів людини і громадянина для досягнення (визнання, забезпечення та захисту) конституційно-правової свободи людини [1, с. 15].

Для забезпечення зазначеної мети система конституціоналізму, повинна спиратися на відповідні універсальні принципи, що вироблені людством